

Анализа анкете САЈАМ СРЕДЊИХ ШКОЛА И ЗАНИМАЊА - НОВЕМБАР 2019 -

1 УВОД

Градска управа Града Бијељина –Одсјек за локални економски развој и европске интеграције у сарадњи са Удружењем грађана „Нови дан“ из Бањалуке и организацијом "Solidar Suisse", организовала је по пети пут Сајам средњих школа и занимања . Прелаз из основне у средњу школу важан је животни догађај, а тиме и стресан период, како за дјецу, тако и за родитеље. Избор школе, а самим тим обично и избор будућег занимања, једна је од првих већих и важнијих одлука коју дијете доноси. „Како изабрати праву средњу школу за себе, које све школе и смјерови постоје?“ само су нека од питања која себи сваки будући средњошколац постави.

Систем образовања је најважнији елемент животне и развојне инфраструктуре сваког појединца, друштва и државе, јер његов укупан ефекат одређује обим, квалитет и ефекте изградње и коришћења свих других система и ресурса, као и укупан квалитет живота и развојне потенцијале појединаца и заједнице. Стога, систем образовања треба да се развија тако да своју улогу остварује правовремено, квалитетно и ефикасно.

Образовни систем има задатак да правовремено, квалитетно и ефикасно образује становништво у складу са развојним опредјељењима у правцу одрживости, те да одговори на образовне потребе становништва током цијелог његовог живота. Сходно томе, образовни систем преузима улогу кључног развојног фактора, јер је квалитетно образована популација прави ресурс како за ваљано коришћење природних и других наслијеђених ресурса.

Управа Града Бијељина, односно Одсјек за локални економски развој и европске интеграције Града Бијељина, спровео анкетно истраживање чији је циљ било сагледавање тренутне ситуације на тржишту рада на подручју регије Бијељина у односу на постојећа занимања у средњим стручним школама. Од 54 фирми, колико их је учествовало у анкетирању, 37 њих (68,5%) је истакло да радници када почну да раде морају да прођу кроз додатне обуке како би се оспособили за самосталан рад. Генерални проблем је што је фирмама увијек потребан искусан и професионалан квалификован радник, а такве тешко налазе. Ученици који тек заврше средњу школу нису оспособљени за самосталан рад, јер практична настава кроз коју пролазе у току школовања није на одговарајућем нивоу и не прати технологије и начин рада фирми. 31 испитана фирма (57,4%) је истакла да има проблем у проналаску адекватне радне снаге и да радници, који почну да раде, углавном не посједују потребна знања и вјештине него морају да се едукују на радном мјесту. У свим фирмама је истакнут проблем информатичке неписмености, лошег практичног, па чак и теоријског знања. На постављено питање да ли су имали проблема при проналажењу

радника са одређеним знањем, од укупног броја анкетираних, потврдно се изјаснило 31 или 57,4% анкетираних. У наредне 3 године 43 фирме (79,6%) су се изјасниле да планирају запошљавање нових радника.

Евидентно је да у данашњем систему образовања постоје бројни проблеми, који изискују дјеловање на њиховом уклањању, односно побољшању водећи рачуна да се ефикасно одговори на потребе како економије, тако и брзог реаговања на нове потребе и захтјеве тржишта рада. У том смислу, у први план се постављају задаци унапређења квалитета образовања повећањем ефикасности и ефикасности образовног система.

Сајам, дугорочно гледано, доприноси смањењу стопе незапослености на подручју града Бијељине. Циљ Сајма је информисање ученика завршних разреда основних школа о свим постојећим занимањима у средњим школама у граду Бијељина као и подизање свијести ученика и родитеља о стручним занимањима и могућностима за запослење након завршетка једне стручне школе.

На Сајму се представило свих 6 средњих школа са подручја града Бијељина, као и неколико успјешних фирми, које имају добру сарадњу са школама – најчешће у виду извођења практичне наставе и које су дале неке корисне савјете и сугестије будућим средњошколцима када су у питању будући планови, избор занимања и запослење.

1.1 СОЦИО-КУЛТУРОЛОШКИ ФАКТОРИ И ДОСТУПНОСТ РАДНЕ СНАГЕ

Тржиште рада и образовна структура су кључни социо-културолошки фактори који утичу на локални економски развој. Како би се утврдио ниво квалификованости, компетенција и вјештина постојећих и будућих генерација које улазе на тржиште рада у Граду Бијељина и гравитационом подручју, извршена је процјена структуре тренутно незапослених лица и профила постојећих институција за средњошколско и високошколско образовање. Треба се нагласити да доступност флексибилне и квалификоване радне снаге, те одговарајући програми образовања и обуке на различитим академским нивоима могу значајно допринијети атрактивности одређене пословне локације. У Бијељини постоји дуга традиција у области пољопривреде, прехранбене и металопрерађивачке индустрије.

Бијељина је образовни центар сјевероисточне Републике Српске. Постоји велика мрежа средњих и стручних школа. С друге стране, у граду је у протеклих десетак година дошло до брзог високог образовања (на јавним и приватним универзитетима). Иако постоје средњошколски програми техничких и пољопривредних смјерова, постојећи универзитети већином нуде програме у области пословања, права и друштвених наука. Резултат тога је очигледан јаз између пословних потреба, будућих трендова развоја локалне економије и тренутне понуде високошколских програма на универзитетима и факултетима у Бијељини.

У 2017. година број ученика који су похађали средњу школу на подручју Града Бијељина износио је 3.905. Поређења ради, у 2016. години тај број је износио 3.898, док је у школској 2015. години, био још мањи и износио 3.771. Евидентно је да је последњих година забиљежен благи пораст броја ученика. На годишњем нивоу у Граду Бијељина око 1.100 ученика заврши средњу школу. Према доступним подацима, може се претпоставити да

70% ученика који заврше средње школе nastave образовање на универзитетима, односно факултетима. Велик број младих који заврше високо образовање остане у Бијељини.

Процјењује се да постоји велик потенцијал када је у питању млада образована радна снага - на годишњем нивоу од 800 до 1.000 младих који заврше средњошколско или високо образовање уђе на тржиште рада у Граду Бијељина. Тренутно има више младих који завршавају високо образовање него што је број доступних радних мјеста, посебно у области економије, права и друштвених наука.

2 ИСТРАЖИВАЊЕ

2.1 ЦИЉ И СВРХА ИСТРАЖИВАЊА

Циљ анкетног упитника је било сагледавање тренутне ситуације у погледу избора будућих занимања ученика завршних разреда основних школа на подручју Града Бијељина. Фокус овог анкетирања је био и број/процент заинтересованих ученика за занате, као будуће занимање. Такође, циљ овог истраживања је и успостављање континуитета у прикупљању података о визији ученика о свом будућем позиву.

Смисао, односно сврха средњег стручног образовања јесте да обезбиједи младима прилику да стекну неопходна знања, вјештине и способности, а све зарад лакшег запошљавања и квалитетнијег даљег образовања. Другим ријечима, средње стручно образовање би требало да омогући стицање потребних радних компетенција и обезбјеђивање неопходних предуслова за добијање посла у струци и економске сигурности.

2.2 ОКВИР И ЗАДАЦИ ИСТРАЖИВАЊА

За спровођење истраживања коришћен је анкетни образац, припремљен од стране службеника запослених у Одсјеку за локални економски развој и европске интеграције. Анкетни листић намијењен ученицима завршних разреда основних школа коришћен је као основа у добијању потребних информација у вези са проблемима и потребама средњих школа за одређена занимања.

Задатак овог истраживања је спровођење детаљне анализе жељених занимања ученика завршних разреда основних школа, с фокусом на стручна занимања и жеље ученика да се определијеле за исте.

У складу са постављеним циљевима, дефинисани су и конкретни задаци истраживања:

- израда базе података анкетираних ученика са занимањима за која су показали интересовање, а све у циљу успјешног спровођења истраживања,
- израда Анализе у вези са усклађености потреба ученика и фирми, али и понуде средњих стручних школа на подручју регије Бијељина,
- организовање фокус група привредника и средњих школа на којима ће се представити анализа потреба привредника за одређеном радном снагом и евентуално усклађивање тржишта рада са понудама занимања у средњим

стручним школама, што би представљало успостављање система координације између привредника и школа, чега раније није било.

На основу спроведеног анкетирања завршних разреда основних школа са подручја Града Бијељина, дошло се до броја (процента) ученика који су као свој будући позив изабрали стручно занимање:

- спровођењем анкете имамо у виду занате који су најтраженији као будуће занимање,
- одржавање сајмова, као вида презентације будућих занимања - заната, је један од кључних фактора одређивања ученика за позив заната.

2.3 АНКЕТНИ УЗОРЦИ

Истраживање је спроведено на бази анкетног испитивања ученика завршних разреда основних школа на подручју регије Бијељина. У анкетама су коришћена питања отвореног и затвореног типа (са понуђеним модалитетима одговора). Коришћена је анкета која се састојала од више цјелина:

- Да ли си већ донио/ла одлуку о избору будућег занимања?
- Шта ти се највише допало на Сајму?
- Шта ти се најмање допало на Сајму?
- Које је занимање, по твом мишљењу најбоље представљено?
- О ком занимању ниси добио/ла довољно информација?
- Да ли ти је посјета Сајму помогла у избору будућег занимања?
- Да ли је посјета Сајму утицала на промјену твог мишљења о избору будућег занимања?
- Да ли постоји занимање које мислиш да је требало бити представљено? Можда неко занимање које није доступно у Бијељини за упис?

2.4 МЕТОДОЛОГИЈА

Представници Одсјека за ЛЕР и ЕИ су, у сарадњи са челним људима основних школа са регије Бијељина, извршили анкетирање ученика по принципу анкетних листића. Анкетни листић ИЗАБЕРИ ШКОЛУ - ИЗАБЕРИ БУДУЋНОСТ, попунило је 155 ученика из 12 основних школа са бијељинске регије.

Резултати анкетирања су дати у виду Извјештаја о обављеном истраживању о потребама ученика за недостајућим занимањима у средњим школама у регији Бијељина са процентуалним приказима који ће бити од значајне користи средњим школама у самој регији, али и шире.

2.5 РЕАЛИЗАЦИЈА

Анкетирање ученика вршено је у новембру 2019. године и све основне школе које су контактиране показале су изузетно интересовање за сарадњу. У анкетирању су учествовале слjedeће школе:

1. ОШ "Свети Сава" Бијељина
2. ОШ "Јован Дучић" Бијељина
3. ОШ "Вук Караџић" Бијељина
4. ОШ "Кнез Иво од Семберије" Бијељина
5. ОШ "Дворови" Дворови
6. ОШ "Свети Сава" Црњелово
7. ОШ "Доситеј Обрадовић" Суво Поље
8. ОШ "Петар Кочић" Бродац
9. ОШ "Петар Петровић Његош" Велика Обарска
10. ОШ "Меша Селимовић" Јања
11. ОШ "Ћирило и Методије" Главичице
12. ОШ "Стеван Немања" Горњи Драгаљевац

2.6 АНКЕТИРАЊЕ УЧЕНИКА

Основни циљ испитивања ученика путем ове анкете је стицање реалног увида у њихове потребе за одређеним занимањима. Узорком је обухваћено 155 ученика завршних разреда основних школа који су присуствовали Сајму средњих школа и занимања а који је одржан 28.11.2019. године.

С обзиром да су сви ученици показали интересовање за поменућу тему анкете, а уједно су и учествовали у истој, може се закључити да је анкетирање било и више него успјешно. Резултати анкетирања требало би да послуже прилагођавању средњих школа потребама ученика и привреде, што би подразумијевало увођење нових смјерова за којима је исказано интересовање у спроведеној анкети.

3 АНАЛИЗА ЗАНАТСКИХ СМЈЕРОВА НА ПОДРУЧЈУ РЕГИЈЕ БИЈЕЉИНА

Представници Одсјека за ЛЕР и ЕИ контактирали су 12 основних школа са подручја регије Бијељина и све оне су показале интересовање да учествују у истраживању и дале су свој пуни допринос анализи која представља један од корака у рјешавању проблема неусклађености између постојећих стручних профила у средњим школама, тржишта рада, као и интересовања самих ученика.

Поред чињенице да су привредни субјекти на подручју регије Бијељина у прошлости били ријетко укључени од стране локалних и републичких власти у процес доношења одлука у вези са креирањем стручних профила, највећи проблем представљала је и незаинтересованост самих привредника да учествују на Сајму средњих школа и занимања, а на ком је спроведено поменућу анкетирање. У плану је да се већ на наредном сајму позове што већи број успјешних привредника који би анимирали ученике да се определије за занимања која су дефицитарна на подручју регије Бијељина. Иако већина привредника

не види конкретан интерес у том пројекту, али дугорочно гледано постоји могућност да се правом имплементацијом и реформом постојећег система образовања када је у питању практична настава на крају средњег стручног школовања добију заиста квалификовани радници, који знају и хоће да раде посао за који су школовани. Коначан резултат спроведених одлука био би готов производ у виду професионалног, способног и квалификованог радника коме није проблем да се прилагоди начину рада фирме.

3.1 ПРЕГЛЕД АНКЕТИРАНИХ УЧЕНИКА ПРЕМА ЖЕЉЕНИМ ЗАНИМАЊИМА

Кроз анкетање ученика, првенствено је планирано да се дође до одговора колико њих је заинтересовано за средњу стручну школу, као и које занимање је најинтересантније будућим средњошколцима. Такође на основу планирано је да се добије реална слика која занимања су најбоље представљена, да ли Сајам има утицаја на избор будућег занимања и да ли постоје занимања која би требала бити презентована а нису доступна у Бијељини за упис.

Од 155 ученика, колико их је учествовало у анкети, 64 ученик, односно 42% њих је истакло да су већ одлучили коју ће средњу школу уписати.

У **табели 1** су приказана занимања за која су ученици већ донјели одлуку да ће уписати:

Редни број	Занимање	Број ученика
1.	Медицински техничар	12
2.	Фармација	7
3.	Економски техничар	6
4.	Аутоелектричар	5
5.	Електричар	5
6.	Програмер	3
7.	Пољопривредна школа	3
8.	Криминалистика	1
9.	Наставник српског	1
10.	Фризер	1

Табела 1. Преглед анкетираних ученика према жељеним занимањима

Из табеле је видљиво да је највећи број ученика заинтересован за медицински техничар, након тога фармација и економски техничар као и други смјерови који се односе на Техничку школу као што су програмери, електричари, аутоелектричари итд.

Међутим већина њих још увијек није донјела одлуку о опису средње стручне школе или није сигурна. На питање које занимање је најбоље представљено, већина њих, односно 40% одговорило је да је то медицински техничар. Ученицима се на Сајму највише допала Медицинска школа и већина њих у анкети похвалила је презентацију ове школе, јер су ученици презентацијама представили разноликост и све лијепе стране овог занимања. Осим медицинске школе, пажњу ученика привукло је и занимање варилац, столар и фризер, међутим ријетко ко од њих да ће се одлучити за неко од тих занимања.

На питање Да ли је посјета Сајму помогла при избору твог занимања њих је 62% одговорило да јесте, што представља оправданости одржавања овог Сајма и у наредном периоду.

Од занимања која сматрају да требају бити презентована а нису доступна у Бијељини за упис ученици су најчешће навели следећа занимања:

- Графички дизајн
- Туристички водич
- Водоинсталатер
- Сликарство.

ЗАКЉУЧАК

Након спроведеног анкетања ученика завршних разреда основних школа, представници Одсека за ЛЕР и ЕИ Градске управе Града Бијељина дошли су до закључка да су главни проблеми ученика углавном исти. Недостатак жељених занатских смјерова и неадекватна практична настава највише муче ученике. Средње школе не прате тржиште рада и образују „непотребну“ радну снагу, а стручни профили, који су често најдефицитарнији неријетко и не постоје у средњим стручним школама. У школама, такође, велики проблем представља и опрема за практичну наставу. Наиме, она је углавном застарјела и самим тим није у могућности да прати модерну опрему и технологије које ће сутра ученици користити на радном мјесту у фирмама.

Додатни проблем представља и чињеница да су ученици недовољно мотивисани за упис средњих стручних школа, јер је међу њима нашироко присутна предрасуда да те школе уписују искључиво лоши ђаци који ништа друго нису могли да упишу. Ако међу ученицима такав начин размишљања буде уважаван и у наредним годинама, лако се може десити да у будућности не будемо имали довољно школоване радне снаге. Из тог разлога су неопходне корјените промјене у нашем школству. Проблем треба рјешавати системски и у рјешавању проблема координација и комуникација између школа, фирми, локалне самоуправе, Министарства просвјете и културе РС, Педагошког завода РС и свих осталих релевантних институција мора бити побољшана и подигнута на највиши могући ниво.

Смјер у ком треба ићи свакако је развој људског капитала, односно знања, стручности и способности свих запослених. У овом тренутку не постоји обезбијеђен систем квалитета у стручном образовању који је заснован на анализи захтјева тржишта рада. Евидентан је проблем диспропорционалности између жеља ученика и потреба тржишта рада до ког се дошло кроз раније истраживање у које су биле укључене фирме на подручју регије Бијељина. Из тог разлога је од велике важности учешће успјешних привредника на сваком наредном Сајму средњих школа и занимања који ће се одржати у нашем граду. Неспорно је да ће привредници самим својим искуствима, након што их подијеле са ученицима, у многоме утицати на њихов будући избор средње школе.

Сајам средњих стручних школа потпуно је оправдао своје одржавање, планира се и наредних година, како би основци могли да се упознају са средњошколским наставним плановима и програмима, те да лакше донесу одлуку о својој будућој професији.